

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми



Наталія ФЕДОСЕНКО

«29» серпня 2024 р.

СИЛАБУС
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛОГІКА ТА ЮРИДИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ

Галузь знань: 08 ПРАВО

Спеціальність: 081 ПРАВО

Освітня програма: ПРАВО

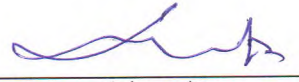
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Форма навчання: денна та заочна

Силабус введено в дію з 01.09.2024 року

Розробник:

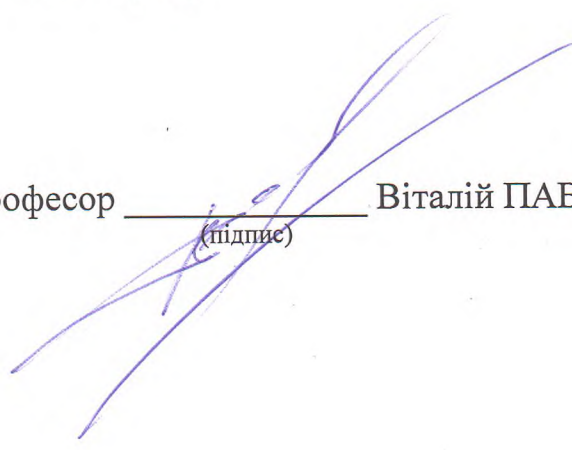
Доцент кафедри права, кандидат юридичних наук,
доцент Володимир СЕЛЕВКО


(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри права
гуманітарно-правового факультету:

Протокол № 1 від 29. 08.2024 року

Завідувач кафедри права,
доктор юридичних наук, професор


(підпис)

Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ

1. Загальна інформація про викладача



Селевко Володимир Борисович
кандидат філософських наук, доцент.

E-mail: v.selevko@khai.edu

Сферу наукових інтересів становлять теоретичні та прикладні проблеми пов'язані з житловим та спадковим законодавством, іпотечними правовідносинами, банкрутством фізичних осіб.

Викладає дисципліни: «Філософія права»; «Логіка та юридична аргументація».

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна 1

Обсяг дисципліни: 3 кредитів ЄКТС/90 годин, у тому числі аудиторних – 48 год., самостійної роботи здобувачів – 42 год.

Форма здобуття освіти – *денна, заочна*

Дисципліна *обовязкова*

Види навчальної діяльності – *лекції, семінарські заняття*

Види контролю – *модульний контроль, залік*

Мова викладання – *українська*

Пререквізити – *не потребує*

Кореквізити – *юридична деонтологія, правове мислення, філософія*

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сформувати свідоме ставлення до процесу міркування, набутти вміння правильно висувати та перевіряти версії, проводити аналітичну роботу по справі, знаходити та усувати помилки у своїх та чужих міркуваннях.

Завдання:

- розкриття сукупності та значення формальної логіки для теоретичної та практичної діяльності випускників інституту кримінально-виконавчої служби за їх професійним призначенням;

- набуття навичок свідомо використовувати форми мислення, основні закони, принципи та правила і методи формальної логіки;

- закріплення навичок доказового, аргументованого, переконливого та несуперечливого мислення;

- сформувати формально-логічні навички та прийоми логічної культури, логічного стилю та способу мислення;

- сформувати навички виявлення логічних помилок та спростування софізмів та хибних чи необґрунтованих тез.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування законів логіки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК).

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування та інших юридичних документів.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК17. Знання і розуміння особливостей правового регулювання відносин у сфері транспорту, у тому числі в галузі авіації, космонавтики тощо.

Очікувані результати навчання:

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

РН 23. Демонструвати розуміння особливостей правового регулювання відносин за участі підприємств, установ, організацій передусім у сферах авіації, космонавтики, машинобудування, сфери інформаційних технологій, а також в суміжних галузях та необхідні знання норм національного та міжнародного права, яке регулює вказані відносини.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль I. Логіка як наука

Тема 1. Предмет і значення логіки

Визначення логіки як науки. Функції логіки. Мислення як предмет вивчення логіки. Чуттєві форми пізнання. Особливості абстрактного мислення. Абстрактне мислення як предмет логіки. Рівні дослідження мислення в логіці. Логіка висловлювання. Логіка предикатів. Логічні форми мислення. Поняття, судження, умовивід як форми абстрактного мислення. Закони логіки. Метод формалізації: його логічна сутність, можливості та широти його використання. Логіка і мова. Поняття природної і штучної мови. Знак як головний елемент мови. Семіотика як наука про знаки. Розділи семіотики. Історичні етапи розвитку логіки як науки. Загальна традиційна (аристотелівська) логіка. Роль Аристотеля в зародженні філософської науки логіка. Сучасна логіка: а) класичний (логіка висловлювань, логіка предметів); б) некласичний (антична логіка, логіка часу, епістемічна логіка, деонтична логіка, аксіологічна логіка, логіка дії тощо). *Формальна і неформальна логіка.*

Тема 2. Поняття як форма мислення

Поняття як форма мислення. Поняття та слово. Структура поняття. Зміст та обсяг поняття. Ознаки поняття в логіці: відмітні та невідмітні ознаки, суттєві та несуттєві; родові та видові, похідні, випадкові. Методи визначення ознак в логіці: аналіз та абстрагування. Обсяг поняття. Частини обсягу поняття. «Закон оберненого відношення між обсягом і змістом поняття» Пор-Рояля (XVII ст.). Види понять за змістом. Порівнянні і непорівнянні поняття. Сумісні та несумісні поняття. Види понять за обсягом. Відношення між поняттями. Типи сумісності: рівнозначність, підпорядкування, перетин. Типи несумісності: співпідпорядкування, суперечності, протилежності. Логічні операції з поняттями. Обмеження та узагальнення поняття. Додавання, множення і віднімання понять (їх обсягів). Дефініція (визначення) поняття. Види визначень понять: номінальні та реальні; явні та неявні. Правила визначення поняття.

Змістовий модуль 2. Логіко-формальний характер правового мислення

Тема 3. Судження та його роль в юриспруденції

Загальна характеристика судження. Логічна структура судження. Схема логічної структури судження. Судження та речення. Судження та висловлювання. Види значень суджень. Зміст судження. Смысл судження. Змістовне значення суджень в різних логічних системах. Гносеологічні теорії істини. Кореспондентська теорія істини: «Аристотеля-Тарського». Види та структура суджень. Прості та складні судження. Види простих суджень за характером предиката: екзистенційні, релятивні, моральні та атрибутивні

судження. Структура елементарних атрибутивних суджень. Категоричні та некатегоричні прості судження. Поділ простих суджень за якістю суб'єктів: стверджувальні та заперечні. Поділ простих суджень за кількістю суб'єктів: одиничні, загальні та часткові. Класифікація суджень за «логічним квадратом». «Кола Ейлера» як спосіб зображення відношень між судженнями. Кванторні судження. Поняття «модальні судження». Основні види модальних суджень: алетичні, епістемічні, деонтичні, аксіологічні і темпоральні. Різновиди модальностей в різних видах модальних суджень. Складні судження, створені за допомогою логічних сполучників. Кон'юнкція, слабка і сильна диз'юнкція, матеріальна імплікація, еквіваленція. Роль та місце сполучника заперечення у складних судженнях.

Тема 4. Закони логіки висловлювань. Співвідношення логічних та юридичних законів

Порівнянні та непорівнянні судження. Відношення сумісності та несумісності суджень. Логічні відношення між простими судженнями: А) відношення еквівалентності, Б) відношення підпорядкування, В) відношення протилежності, Г) відношення непротиріччя (несуперечності), Д) відношення часткової сумісності (субконтрарності, перетину). **Поняття закону. Природні закони, нормативні закони, закони логіки.** Загальна характеристика законів логіки. Формально-логічний закон як тотожно-істинна формула. Логічний закон, логічне протиріччя, висловлювання, що виконується. Метод таблиць істинності як один із спеціальних методів виявлення законів логіки за їхньою формальною структурою. **Закони тотожності.** Логічна формула закону тотожності: $A \in A$, або $A=A$. **Закон непротиріччя (несуперечності).** Суть принципу несуперечності і особливості його реалізації в законі непротиріччя. Логічна формула закону несуперечності: A не є не- A . **Закон виключеного третього.** Принцип логічної послідовності логічних висловлювань. Закон виключеного третього. Логічна формула закону виключеного третього: A_A . Логіко-математичний запис: « $A \vee \sim A$ » **Закон достатньої підстави.** Логічна формула закону достатньої підстави: $A \in B$, де A є наслідком, а B – підставою цього наслідку. Логіко-математична формула: $A \rightarrow B$. Значення дотримання принципів правильного мислення у юридичній сфері, зокрема у роботі працівника пенітенціарної служби.

Тема 5. Умовивід як форма мислення. Система натурального виводу логіки висловлювань та її застосування у практиці розслідування злочинів

Загальна характеристика умовиводу. Структура умовиводу: *засновки, висновки, логічний зв'язок*. Види умовиводів по мірі обґрунтованості: *демонстративні та правдоподібні (недемонстративні) умовиводи*. Види умовиводів по кількості засновків: *безпосередні і опосередковані*. Види безпосередніх умовиводів: *перетворення, обернення, протиставлення предикатів, умовивід за «логічним квадратом»*. Види умовиводів по характеру зв'язку: *дедуктивні, індуктивні, традуктивні*

(аналогія). Правила виводу в дедуктивних умовиводах. Правила *прямого* та *непрямого* виводу. Індуктивний умовивід. Повна і неповна індукція. Традуктивний умовивід (аналогія). Простий категоричний силізм. Різновиди фігур простого категоричного силізму. Модуси простого категоричного силізму. Загальні правила простого категоричного силізму. Визначення умовного силізму. Види умовних силізмів за наявністю умовних суджень: умовно-категоричні та чисто-умовні умовиводи. Види умовно-категоричних умовиводів: *modus ponens* та *modus tollens*. Визначення розділового умовиводу. Різновиди розділового умовиводу: *розділово-категоричні* та *умовно-розділові умовиводи*. Види розділово-категоричного умовиводу: *modus tollendo ponens* та *modus ponendo tollens*.

Тема 6. Логічні основи теорії аргументації

Визначення поняття аргументації. Доведення і спростування як складові аргументації. Структура доведення: *теза, аргументи, демонстрація*. Основні та підпорядковані тези. Різновиди аргументів: *факти, закони, аксіоми* тощо. Форми демонстрації: *дедуктивні та індуктивні умовиводи*. Основні види доведення: *пряме і непряме доведення*. Пряме доведення в логіці висловлювань. Непрямі доведення: *апагогічне і розділове доведення*. Використання різних доведень у юридичній практиці. Логічні помилки як форми міркування. Види логічних помилок: *паралогізми та софізми*. Формально-логічні парадокси: *логічні парадокси (апорії) та антиномії*. Спростування як логічна операція. Види спростування. 1) Спростування тези (фактами; шляхом доказів істинності нової тези; шляхом виведення з тези наслідків, які суперечать дійсності). 2) Спростування аргументів (встановлення хибності аргументів; встановлення недостатності аргументів відносно тезів; виникнення сумнівів в істинності аргументів; виникнення сумнівів в надійності джерела аргументів). 3) Спростування демонстрації. Правила доведення і спростування. Правила і помилки щодо тези. Визначення помилки «підміни тези». Різновиди помилки «підміни тези»: «аргументація до особистості», «аргументація до публіки», «хто багато доводить, той нічого не доводить». Правила, які стосуються аргументів. Правила щодо демонстрації.

Тема 7. Докази та доказування у процесуальних відносинах

Доказування як розумова і практична діяльність компетентних учасників процесуальних відносин. Збирання, перевірка та оцінювання доказів. Встановлення обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Суб'єкти доказування. Предмет доказування. Докази та доказування в адміністративному судочинстві. Докази та доказування в господарському процесі. Докази та доказування в кримінальному процесі. Докази та доказування в цивільному процесі. Обставини, загальновідомі, які не потребують доказування.

Модульний контроль.

5. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачено

6. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, практична робота

7. Методи контролю

Модульний контроль, залік

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	5	0...5
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	4	0...16
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	11	0...11
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...26	1	0...26
Усього за семестр			0...100

Білет для іспиту складається з 2 теоретичних питань, тестових завдань і 1 практичного завдання (30 б+30 б+10 б+30 б)=100 балів...

Під час складання семестрового *заліку* здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);
- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напрямку (20 балів);
- участь (прослуховування) не менше у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);

- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);
- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);
- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);
- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження - дидактичний матеріал);
- проведення правоосвітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);
- написання реферату /презентації, доповіді (5 балів);
- участь у не менше заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);
- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з тестового завдання (10 балів), двох теоретичних питань (60 балів) і одного практичного (30 балів)

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущені завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом

на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених «Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються «Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/ua/university/normativnabaza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій

11. Рекомендована література

Базова

1. Андрюшко І. Я. Правове мислення як центральна ланка правової культури / І. Я. Андрюшко // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 63. – С. 231–238 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_63_34.
2. Бандурка О.М., Скакун О.Ф. Юридична деонтологія: Підруч. для вищ. закл. освіти МВС України – Х.: НУВС, 2002. – 333 с.
3. Жеребкін В. Є. Логіка: підруч. / В. Є Жеребкін. – К.: Знання, 2004. – 255 с.
4. Кацавець Р.С. Мова у професії юриста. 2ге видання. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 304 с.

5. Підходи до класифікації правового мислення / О. О. Орлова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 4. – С. 47–52 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2013_4_8
6. Тягло О. В. Критичне мислення: [навч. посібник] / Тягло О. В. — Х. : Основа, 2008. — 187 с
7. Вступ до сучасної юридичної логіки / Титов В.Д. та інш.. – Х.: Ксилон, 2001. – 198 с.
8. Конверський А.Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 304 с.
9. Селіванов В. М. Взаємозв'язок пізнавально-теоретичної діяльності у сфері права та юридичної практики / / Право і влада суверенної України. — К., 2002. — 724 с.
10. Хоменко І. В. Логіка – юристам: підруч. / І. В. Хоменко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с.
11. Цалін С. Д. Логічний словник-довідник / С. Д. Цалін. – 4-те вид., виправл. і доповн. – Х.: Факт, 2006. – 400 с.
12. Щербина О. Логіка для юристів / О. Щербина. – 2-ге вид. – К.: Юрид. думка, 2007. – 264 с.
13. Юридична деонтологія : підручник / С. С. Сливка. – Вид. 6-те. – К. : Атіка ; Х. : Право, 2015. – 296 с.

Допоміжна

1. Гороховська Т. В. Формування культури професійного мовлення майбутніх працівників органів внутрішніх справ у юридичному ВНЗ / Т. В. Гороховська // Рідна школа. – 2006. – № 12. – С. 9–12.
2. Мозгова Н.Г. Логіка. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 320 с.
3. Левківський, Б. К. Юридична етика та деонтологія [Текст] / Б. К. Левківський. – К. : СПД Юсип'юк В.Д., 2009. – 126 с.
4. Логіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Д. Титов, С. Д. Цалін, О. П. Невельська-Гордєєва та ін.; за ред. В. Д. Титова. – Х.: Право, 2005. – 208 с.
5. Логіка: Хрестоматія / авт.-упор. С. Д. Цалін. – 3-те вид., переробл. і доповн. – Х.: Факт, 2010. – 864 с.
6. Конверський А. Є. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 5-те вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 320 с.
7. Організація професійної діяльності юриста: теорія і практика [Текст] : пер. з 2-го англ. вид. / Ф. Бойл, Д. Каппс, Ф. Плауден, К. Сендфорд; наук. ред., пер. В. І. Андрейцев. – К.: Знання, 2006. – 478 с.
8. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста напряму підготовки 0601 “Право” за спеціальністю 7.060102. “Правоохоронна діяльність”. – Київ : КЮІ МВС, 2005. – 24 с.

9. Савчин, М. В. Загальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ М. В. Савчин.- К.: Академвидав, 2011.- 464 с.

10. Хоменко І.В. Логіка: теорія та практика. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 400с.

Інформаційні ресурси

1. <http://uchebniks.net/book/10-logika-navchalnij-posibnik-xomenko-iv.html>. (Підручник з логіки)
2. http://studopedia.com.ua/1_240379_poyasnitelnaya-zapiska.html. (Логіка для юристів електронний ресурс)
3. https://www.naiau.kiev.ua/books/logika/lections/lection4_1.html. (Підручник з логіки)
4. <http://jurist.ua/?article/1136>. (Журнал сучасного правника)
5. <https://sud.ua/ru/news/blog/41351-nestandartnst-pravovogo-mislennya-v-robot-yurista>. (Судово-юридична газета)